

Vas megye lucfenyő nélkül?

Szakemberek előtt már évtizedek óta ismert a szűkárósisítás a kőszegi kívül az őrségi, a soproni, a bakyi, a zalai és az északi-középhegységi lucfenyveseknél is, de ritkán van arra példa, hogy a 800 méter magasságban lévő fákat is elérje a betegség. Szűkárósisítás miatt ez év elején nyolc hektár lucfenyőt volt kénytelen azonnal letermelni a Szombathelyi Erdészeti Zrt. a Kőszegi-hegységben az Írottkő-hegycsúcs alatti frekvenciált területen. A betegség nem kíméli az osztrák oldali erdőket sem, az alacsonyabb térszintben rendszeres, de a magashegységi régióban is gondot okoz a szűkárósisítás fellépése.

Vas megyén belül a Kőszegi-hegységben feltételezhető a luc őshonossága, de a szakemberek szerint, ahol most a lucfenyőt találjuk, valószínű, hogy korábban bükkösök, illetve szárazabb termőhelyeken tölgyesek álltak. Az 1800-as évek második felétől fellelhető üzemtervekből és levéltári feljegyzésekből egyértelműen kitűnik, hogy az 1860-as években kezdtek a lucfenyő-felújításokat és a legnagyobb arányú fenyvesítések a századfordulón és az I. világháborút megelőzően történtek. A nagyobb erdőbirtokok (Kőszeg város, ciszterciak, Esterházy) gondosan vezetett faértékesítési kimutatásai-ban a lucfenyőt csak az 1800-as évek végétől szerepel.

A szűkárósisítás fellépéséhez a környezeti tényezők olyan változása szükséges, amely az erdőt alkotó fák vízgazdálkodásában zavart idéznek elő. A napjainkban zajló károsítás oka egyértelműen a kedvezőtlen klímaváltozásban, az éves vészes vízhiányban rejlik. Az apró, mindössze néhány milliméteres nagyságú rovar csak akkor tud robbanásszerűen elszaporodni, ha a fák „immunrendszere” legyengül, a nedvkeringés, ezáltal a gyantatermelő képesség csökken. Emiatt már néhány száz betűző szű (*Ips typographus*), rézmetsző szű (*Pityogenes chalcographus*) vagy firkáló szű (*Polygraphus polygraphus*) rajzása, rágása elegendő egy-egy fa elpusztításához. Ilyenkor már nincs más hatásos védekezési megoldás, mint a beteg erdőrészek gyors kitermelése.

Az Erdészeti Lapok korábbi számaiban is foglalkoztunk vele, hogy Kőszeg térségében és az Őrségben különböző mértékű szűkárókat már 1924-től emlí-

tenek. Az egyik legjelentősebbet a II. világháborút követő években 1946-tól jegyezték fel. A kártétel nagysága az akkor tevékenykedő szakemberek visszaemlékezései alapján Vas megyében alig haladta meg a néhány tízezer köbmétert. A jelenség okát nem a háborús károkból, hanem a háborús éveket követő aszályos időszakban kell keresni.

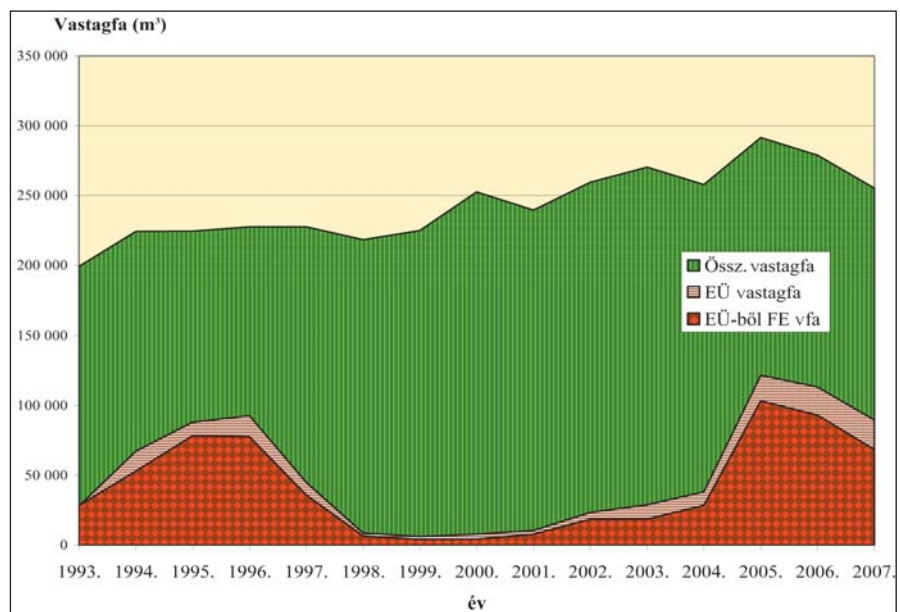
A közelmúltban történt lucpusztulás mértéke nagyságrenddel nagyobb. Az ábrán a Szombathelyi Erdészeti Zrt. lucfenyő egészségügyi termelésének adatai mint jelzőszámok mutatják a szűkáró folyamatát, a gradáció felfutását és visszaesését. Az 1993. és 1997. évek között lezajlott károsítás miatt 274 ezer m³ vastagfát kellett kitermelni. A napjainkban zajló károsításnak az elmúlt öt évben eddig 312 em³ esett áldozatul és még messze nem értünk a végére. Az üzemtervezési időszak elején a Társaság bruttó 1,1 millió m³ lucfenyőt kezelte, ami most 800 ezer m³ alá csökkent. A mostani és a tíz éve történt szűdülés különbségeként megfigyelhető, hogy míg korábban zömmel véghasználat-hoz közeli méretes állományok pusztultak, addig napjainkban a fiatal törskiválasztó-korú fákat is tömegesen elérte a betegség, nehezítve a probléma kezelésének mind az ökológiai, mind az ökonómiai oldalát.

A károsítás mértékének csökkentésére jelentős erőfeszítések szükségesek. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. nagy számban helyezett ki táplálkozási feromonnal működő összetett csillagsapdát,

amivel a környezet terhelése nélkül rendszeresen gyéríthető a rajzó bogarak száma. Ezzel kapcsolatosan őszintén el kell mondani, hogy ez a módszer szűkárósisításra és a szűkárósisítás intenzitásának előrejelzésére igen, de a szűkárósisítás megfékezésére nem alkalmas.

Az egyetlen hatásos védekezés a szűkárósisítás megindulása előtti gyors kitermelés. Ennek akadálya, hogy legtöbbször a tervezett téli erdőgazdálkodási munkákkal együtt kellene végrehajtani, ami a kapacitások szűkössége miatt jelent nehézséget. A gyors felszámolás kényszere miatt a Szombathelyi Erdészeti Zrt. még Ausztriából is bérelt fakitermelő gépet (harvestert), amivel a meredek területeken is hatékonyan és gyorsan végezhető a fakitermelés.

A károsított faanyag kitermelése és gyors elszállítása átgondolt, összehangolt szervezéssel jól végrehajtható, de ezzel a munka még messze nem ér véget. Éveken keresztül eltart, míg a tarra vágott területeket fafajcserével, lombos fafajok alkalmazásával felújítjuk. Növeli a gondokat, hogy a szűfoltok kialakulásának természetéből adódóan a felújítandó területek nagysága többnyire kezdetben egy hektárnál kisebb, de a károsítás előrehaladtával állandóan változik. A lombos – elsősorban tölgyes – felújítások esetében az elaprózottság, a fellépő szegélyhatás, az őrségi területeken a csonka erdőtalajok, a természetvédelmi területeken a kémiai gyomkordolás lehetőségének a hiánya, a vadkár fellépése tovább fokozza a problémát.

Az összes fakitermelés és az egészségügyi termelések változása az elmúlt másfél évtizedben

Az Írott-kő-hegygerinc közelében lévő lucfenyves egészségügyi termelése harvesterrel

Szű okozta lucpusztulás az Őrségben

A szakmai nehézségek mellett a pénzügyi forrásoldal közép-távú át gondolása is feltétlen szükséges. Ezért a krízishelyzet kezelésének integrált megközelítése alapvető, együttműködve a tulajdonossal, a Vas Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóságával, a természetvédelmi hatósággal és mindenkiel, aki segíteni szeretné a probléma megoldását.

El kell mondani, nem szeretnénk véglegesen lemondani erről a fafajról,

hisz az ország ezen szegletében a lucfenyvesek hozzátartoztak az itteni erdők képéhez. Az erdőgazdálkodási jelentőségen túl, természetvédelmi szempontból sem lenne jó, ha a lucfenyőhöz köthető fajok eltűnnének az országból (pl. sárga és tüzesfejű királyka – *Regulus regulus*, *R. ignicapillus* -, keresztcsőrű – *Toxia curvirostra* - stb.), vagy jelentősen csökkenne egyedszámuk (pl. búbos-, kormosfejű- és fenyvescinege – *Parus cristataus*, *P.*

montanus és *P. ater*), hogy csak a madárfajokat említsük. Ezért, ha minimális területen is, de ott ahol a luc idősebb korban is viszonylag jól érzi magát (pl. Írott-kő alatti hegygerinc), jó lenne megőrizni ezt a fajt. A lucfenyő e területen legtöbbször önmagától újul. A Kőszegi-hegység magasabb területein szerencsére már térdig érő csemeték tömege jelzi a megújuló képességet.

Szép Tibor
fahasználati és ker. igazgató

Feltérképezték a nyírségi erdők talajtípusait

Befejeződött a nyírségi erdők jellemző talajtípusainak feltérképezése: az Európában is ritkaságszámba menő munkát a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karának kutatói végezték el – a NYÍRERDŐ Zrt. felkérésére. A *Bidló András*, *Kovács Gábor* és *Heil Bálint* egyetemi docensek által vezetett tudományos szakembergárda egy héten keresztül dolgozott a térség különböző pontjain Nagyecsedtől, Baktalórántházán át egészen Hajdúnánásig. Összességében 12 ún. monolit készült el: a valamivel több, mint egy méter hosszú, mintegy negyven centiméter szélességű fakeretbe helyezett földdarabokban tanulmányozhatóvá válik a talaj szerkezete rétegről-rétegre. Magyarországon először az 1950-es években végeztek ilyen jellegű kutatásokat. Először a Duna-Tisza közt térképezték fel teljes egészében ezzel a módszerrel, és ezt követte a mostani, a Nyírségben elvégzett munka. A kutatás eredménye-

it az érdeklődők a NYÍRERDŐ Zrt. Baktalórántházi Erdészetében helyet kapó kiállításon ismerhetik majd meg.

Vereb István, fotó: **NyME**

Sólyomvédelem – uniós pénzből

Az elkövetkezendő négy évben nyívenhat fiatal kerecsensólymot (*Falco cherrug*) látnak el műholdas nyomkövetővel, hogy a kutatók adatokhoz jussanak a Kárpát-medencében kirepült madarakról. A monogám, egy életre párt választó ragadozó madár az Európai Unió területén 80 százalékban hazánkban fészkel, a mintegy 210 párból csupán 25 pár található Szlovákiában. A kárpát-medencei populáció a faj elterjedési területének nyugati határán él, ezért igen sérülékeny. A Magyar Madártani Egyesület és a LIFE Nature 540 millió forint költségvetésű „Kerecsensólyom-védelmi Programját” háromnegyed részben az unió támogatja. Ebből a forrásból fedezik - a madarak követésén kívül - a veszélyeztetett fészkek védelmét, műfészkeket helyeznek ki, prédaállatnak számító ürgéket telepítenek stb. A szakemberek azt remélik, a madárvédelmi program végére e fokozottan védett faj állománya a Kárpát-medencében 250 párra növekszik.

(Élet és Tudomány)